

Харагірло В. Є.

м. Донецьк

УПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглянуті поняття, призначення та завдання інтерактивного навчання, а також загальні підходи до впровадження інтерактивних технологій у досвід роботи ПТНЗ України.

Ключові слова: *інтерактивне навчання, інноваційно-динамічні моделі підвищення кваліфікації, діагностика рівня розвитку педагогічної діяльності, впровадження інтерактивних технологій у досвід роботи.*

Постановка проблеми

Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») звертає увагу на динамізм, притаманний сучасній цивілізації, зростання соціальної ролі особистості, гуманізацію та демократизацію суспільства, інтелектуалізацію праці, швидку зміну техніки і технологій в усьому світі, акцентує увагу на створенні таких умов, за яких народ України став би нацією, яка навчається. «Освіта XXI століття — це освіта для людини», — так сказано в концепції освіти України [2]. Це оновлена освіта, адже працювати, використовуючи тільки традиційні методики навчання, вже неможливо.

Розвиток людини та суспільства визначає рівень освіти й освіченість. Швидкі зміни виробничих технологій потребують постійного спостереження за технічним прогресом, неперервну освіту, постійне вдосконалення і підвищення кваліфікації. Освіта перетворилася на процес постійного оновлення набутих знань, умінь, навичок і отримання нових. А це вимагає формування стійкої мотивації до навчання та здатності до самоосвіти.

Педагогічні інновації пов'язані сьогодні з впровадженням у навчально-виховний, навчально-виробничий та методичний процеси інноваційних, інформаційних та інтерактивних технологій навчання, які спрямовані на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів, формують і розвивають позитивний інтерес до навчального предмета, внаслідок чого учні стають активними учасниками навчального процесу. Ці завдання викладач може вирішити, застосовуючи інтерактивні форми і методи навчання, розвиваючи та формуючи інтерес до самостійного набуття знань.

Перед закладами післядипломної професійної освіти сьогодні стоїть важливе завдання підготовки фахівців, спроможних в сучасних умовах адекватно реагувати на зміни в суспільному, політичному та економічному житті країни.

Філософсько-педагогічні аспекти післядипломної професійної освіти достатньо глибоко на теоретичному рівні розробили вітчизняні вчені педагоги І. Зязюн, Н. Ничкало, В. Олійник, С. Сисоєва, В. Семиченко.

Вагомий внесок у розвиток теорії безперервної освіти зробив В. Олійник. У його працях «Підвищення кваліфікації працівників профтехосвіти: концептуальні та організаційно-методичні засади», «Управління підвищенням кваліфікації працівників профтехосвіти в умовах трансформації суспільства» та «Менеджмент розвитку фа-

хового зростання педагогічних працівників профтехосвіти в сучасних умовах» — обґрунтовано механізм забезпечення якості підвищення кваліфікації та подано методику управління нею на цільових засадах. Основні підходи, теоретичні положення щодо управління підвищенням кваліфікації педагогічних працівників проаналізовано з позиції соціально-системного явища, обґрунтовано його особливості в умовах ринкових відносин [5].

Тому пріоритетним напрямом розвитку діяльності Інституту післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників (м. Донецьк) УМО є пошук шляхів оновлення підвищення кваліфікації в сучасних соціально-економічних умовах, впровадження новітніх педагогічних технологій та педагогічного досвіду в навчально-виховний процес ПТНЗ.

Виклад основного матеріалу

Автор статті переконаний, що на сьогодні найбільш перспективними є педагогічні технології, в основу яких закладено концепцію активізації пізнавальної діяльності суб'єкта навчання, за якими відпрацьовується два аспекти — отримання знань, умінь та навичок і, головне, відпрацьовується методика повного засвоєння матеріалу. Вважаю, що найкраще відповідають цим вимогам інтерактивні технології навчання.

Проблеми методики використання інтерактивних технологій навчання розглянуті в методичних посібниках О. Пометун, Л. Пироженко, методичних посібниках та рекомендаціях, розроблених Донецьким інститутом післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників, у статтях Г. Андреевої, К. Баханова, В. Волканова, Н. Васильєвої, Н. Василенко, С. Крамаренко, А. Мартинець, О. Марущак, Л. Пироженко, Г. Сазоненко, О. Щербак.

Найбільш повно питання теорії, практики і досвіду розглянуті О. Пометун, Л. Пироженко у методичному посібнику «Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід» [8]. Дається узагальнення інтерактивної технології навчання, характеристика інтерактивних форм і методів, їх організаційна особливість. Автори звертають увагу на практичне застосування інтерактивної технології навчання, наводять приклади інтерактивних уроків.

У статті «Нові педагогічні технології: інтерактивне навчання» А. Мартинець звертає увагу на те, що «використання технологій інтерактивного навчання — це спеціальна форма організації пізнавальної розумової діяльності» і викладання предметів з урахуванням нових підходів є важливим кроком до демократизації школи [4].

У навчально-методичному посібнику «Нові підходи у навчанні» автори О. Щербак, О. Зайцева, Б. Страер розглядають сучасні методи викладання, зокрема системний підхід до навчання. Зміст посібника наголошує на практичному застосуванні теоретичного матеріалу, підходів, компетенцій та інструментів. Висвітлюється методика дискусії, «групової роботи», рольової (ділової) гри, проектного завдання. Вибір конкретних методів навчання залежить від мети навчання, яка повинна передбачати здобуття знань і навичок, а також вироблення необхідних умінь та установок [11].

Інтерактивна (від англ. «inter» — взаємний та «act» — діяти) технологія навчання — це системний метод створення, застосування та визначення процесу навчання як суб'єкт-суб'єктної форми взаємодіючого навчання у формі діалогу, спрямо-

ваного на розвиток особистісних індивідуальних здібностей, інтересу до самостійного набуття знань.

Онову інтерактивного навчання становлять принципи:

- безпосередньої участі кожного учасника заняття. Це зобов'язує викладача зробити учасника заняття активним шукачем шляхів і засобів вирішення тієї чи іншої проблеми;

- взаємного інформаційного, духовного збагачення шляхом діалогу, обміну життєвим досвідом, одержаною інформацією;

- особистісно орієнтованого навчання.

Принципи особистісно орієнтованого навчання, за М. Власюк [1], можна віднести і до інтерактивної взаємодіючої технології навчання:

- принцип гуманізму (людина найвища цінність у світі);

- принцип реалізму (об'єктивна реальність залежить від свідомості людини);

- принцип діяльності (тільки діяльністю людина може розвинути себе);

- принцип самоорганізації складних систем (розглядає людину як складну систему в розвитку. Освіта не повинна нав'язувати особистості шлях її розвитку);

- принцип діалектичного редуccionізму (врахування емоційно-негативних реакцій дитини, її комплексів як своєрідного захисту особистості);

- принцип ціннісно-цільової суті пізнання;

- принцип інтегративності (визначає оптимальний педагогічний вплив на особистість учня);

- принцип діалогової взаємодії (педагогічне спілкування з учнем як суб'єктом освіти) [1].

Інтерактивні технології дають змогу спрямувати процес навчання на реалізацію та застосування учнями набутих знань, умінь і навичок, розвивають в учнів такі елементи готовності до саморозвитку, як:

- мотиваційний — усвідомлення особистості та суспільної значущості безперервної освіти, стійкий пізнавальний інтерес, почуття обов'язку і відповідальності, допитливість, прагнення отримати високу оцінку свого саморозвитку, потреба в самопізнанні;

- когнітивний — рівень загальноосвітніх та спеціальних фахових знань, умінь і навичок;

- морально-вольовий — позитивне ставлення до навчання, критичність, цілеспрямованість, працездатність, уміння доводити справу до кінця, самостійність, сміливість, самокритичність;

- гностичний — уміння ставити і вирішувати пізнавальні задачі, гнучкість і оперативність мислення, схильність до аналізу, синтезу, узагальнення, систематизації та класифікації, креативність; пам'ять та її оперативність; вміння слухати, володіти різними видами читання, виокремлювати і засвоювати конкретний зміст, доводити, аргументувати і відстоювати власні твердження; уміння бачити протиріччя і проблеми, переносити особисті знання і вміння у нові ситуації; уміння відмовлятися від сталих шаблонів, зберігати незалежність суджень;

- організаційний — уміння планувати свою роботу, діяльність, працювати з різними видами джерел, володіти різними прийомами фіксації прочитаного, користуватися банком комп'ютерної інформації;

- комунікативний — здатність до співпраці і взаємодопомоги, здатність відстоювати особисту точку зору і переконувати інших у процесі дискусії.

Тому пріоритетним напрямом розвитку інституту є пошук шляхів впровадження новітніх педагогічних технологій у навчально-виховний процес. Перш за все, у навчальних планах підвищення кваліфікації майстрів та викладачів розроблено такі курси: «Сучасні дидактичні технології», «Інноваційні технології навчання професії», «Інформаційні та комунікаційні технології. Комп'ютерна графіка», «Сучасні технології виробництва».

В інституті створено спеціальний підрозділ — відділ педагогічних технологій, основна мета якого — збирання, накопичення, вивчення та впровадження педагогічних технологій у навчально-виховний процес ПТНЗ України.

Усього зібрано 442 педагогічні новітні технології на електронних та паперових носіях.

Відділ проводить цілеспрямовану роботу з впровадження педагогічних технологій у навчально-виховний процес ПТНЗ.

Щомісяця зі слухачами проводяться круглі столи, дискурси, методичні ринги, науково-практичні семінари «Шляхи впровадження педагогічних технологій у навчально-виховний процес ПТНЗ». Відділ проводить моніторингові дослідження щодо впровадження новітніх технологій у навчально-виховний процес ПТНЗ.

Так, розроблено діагностичну анкету для педпрацівників, яка виявляє рівень володіння інформаційними та інноваційними технологіями.

Унаслідок проведеної «діагностики рівня розвитку педагогічної діяльності» серед слухачів, які підвищують кваліфікацію в інституті виявлено, що 42% інженерно-педагогічних працівників професійних навчальних закладів постійно застосовують у своїй роботі новітні педагогічні технології, 38% володіють організаційними формами діагностичної роботи з учнями; 58% педагогів працюють традиційними методами, інноваційні методи застосовують у своїй роботі безсистемно.

Щоб виявити причину, чому процес впровадження інновації іноді проводиться безсистемно, було проведено анкетування слухачів щодо оцінки вмотивованості педпрацівників на застосування новітніх педтехнологій. Аналіз анкетування показав, що серед негативних явищ, перш за все, постають такі:

- матеріально-технічна база ПТНЗ;
- відсутність наукових мультимедійних засобів навчання;
- відсутність методичного матеріалу;
- заробітна плата;
- моральне та матеріальне стимулювання праці.

Для створення відповідних умов підвищення ефективності методичної роботи педагогів у навчальному закладі, треба спочатку відокремити критерії оцінювання результатів цієї роботи. Такими критеріями можуть бути:

- зростання задоволеності педагогів власною діяльністю;
- позитивний психолого-педагогічний клімат;
- висока зацікавленість педагогів у творчості та інноваціях;
- оволодіння сучасними методами навчання та виховання;
- високий рівень професійної самодіяльності педагогів;
- увага адміністрації до потреб робітників;

- стилі та методи роботи керівника.

Позитивними аспектами є:

- організація праці;
- позитивний психологічний клімат у колективі;
- матеріально-технічна база.

Важливим чинником ефективності навчальної роботи педагогічних працівників є стимулювання педагогічної активності. Щодо кожного педагога адміністрація повинна вміти відокремлювати найбільш коректні стимулюючі засоби, ретельно визначивши, що найбільш важливе саме для цієї людини.

Працюючи у цьому напрямку, ми провели анкетування педагогів з «діагностики якості праці педагога з метою його подальшого стимулювання».

Аналізуючи результати анкетування, ми дійшли до висновку, що на першому місці за значимістю для якісної праці постають такі чинники:

1. умови праці;
2. винагороди (пільги);
3. безпека життєдіяльності.

Задоволені наявністю чинників, мотивуючих працю, відповідно: у першому випадку — 50% педагогів, у другому — 17%, у третьому — 33%.

Для проведення більш глибокого аналізу необхідно розглянути й інші конкретні варіанти. Ми у своїй роботі використали анкету «чинників мотивації праці педагога». Вона застосовується для вироблення рекомендацій за змістом управлінського рішення.

При використанні методики ми відокремили групи педагогів, які не задоволені умовами праці, винагородами, стурбовані своєю безпекою. Кількість таких працівників становить 78%. Ці проблеми слід вирішувати перш за все. Шляхи вирішення цих проблем та підтримка авторитету цих членів колективу можуть бути різними:

- виступ керівника з позитивною оцінкою праці цих педагогів;
- створення ситуації успіху в тижні відкритого уроку та на педагогічних читаннях;
- персональна виставка з підсумків роботи педагога;
- узагальнення та поширення педагогічного досвіду;
- моральне та матеріальне забезпечення.

Було також відокремлено групи педагогів, які задоволені трьома вищезазначеними показниками. Кількість таких педагогів становить 22%.

Стимулювати якість їхньої праці можуть головні мотиватори. Ми визначали, які можливості треба їм надати для особистого росту, самореалізації, посилення інтересу до праці. Такі педагоги можуть відкрити школу педагогічного досвіду, бути педагогом наставником, стати менеджером-експертом з будь якого напрямку роботи.

Ще одна методика, яку ми використовували в процесі нашої дослідницької діяльності, це «методика виявлення резервних можливостей для впровадження інтерактивних технологій». В основі її — анкета, яка дає змогу виявити розрив між тим, як «реально» працює педагог, і тим, що він бажав би зробити, але цьому заважають проблеми і бар'єри.

Отже, анкетування, проведене серед педагогів свідчить про те, що педпрацівники ПТНЗ недостатньо працюють над проблемою впровадження інтерактивних технологій у навчально-виховний процес.

Аналізуючи проведену дослідницьку роботу з цієї проблематики, можна зробити висновок, що педагогічними умовами навчальної роботи педагогів можуть бути:

- постійна увага адміністрації до діяльності педагогів, наявність системи стимулювання педагогічної діяльності;
- інформаційне та методичне забезпечення навчально-виховного процесу;
- створення у навчальному закладі педагогічного середовища та відповідного психолого-педагогічного клімату;
- якісно організована система підвищення кваліфікації педагогів;
- високий рівень професійної самодіяльності педагогів;
- висока зацікавленість педагогів у творчості й інноваціях.

Важливим чинником ефективності навчальної роботи педагогічних працівників є стимулювання педагогічної активності. Щодо кожного педагога адміністрація повинна вміти відокремлювати найбільш коректні стимулюючі засоби, ретельно визначивши, що найбільш важливе саме для цієї людини.

Висновки

Вектор професійно-технічної освіти, спрямовуючись у площину цінностей особистісного розвитку, варіативності й відкритості навчального закладу, зумовлює принципову необхідність переосмислення усіх факторів, від яких залежить якість навчально-виховного процесу, змісту, методів, форм навчання і виховання, системи контролю й оцінювання, управлінських рішень, відповідальності учасників навчально-виховного процесу. Таким чином, робота відділу педагогічних технологій спрямована на систематизацію накопиченого методичного матеріалу, видання педагогічних альманахів, збірок педагогічного досвіду, методичних розробок педпрацівників.

Регулярно проводяться науково-практичні конференції «Впровадження інтерактивних технологій навчання щодо розвитку самостійності і творчості учнів з урахуванням індивідуальних особливостей особистості», «Впровадження педагогічних технологій та педагогічного досвіду в навчально-виховний процес ПТНЗ» та інші.

Педпрацівники виступають із узагальненим педагогічним досвідом роботи на засіданнях методичних комісій, педраді, регіональних семінарах. Проводяться відкриті уроки й позаурочні заходи, виставки творчих робіт педагогів та учнів. На засіданнях методичних комісій і регіональних методичних секціях заслуховуються творчі звіти, презентації викладачів і майстрів виробничого навчання.

Результатом роботи відділу педагогічних технологій є підвищення рівня кваліфікації викладачів і майстрів виробничого навчання ПТНЗ.

У разі позитивного результату з впровадження інтерактивних технологій навчання накопичений досвід розповсюджується в рамках регіону, області.

З метою подальшого поліпшення роботи з впровадження інтерактивних технологій відділом створено експериментальні майданчики на базі ПТНЗ Донецької області, які орієнтовані на розвиток творчої особистості педагога, пріоритетність використання в навчально-виховному процесі інноваційних форм педагогічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Власюк М. А. Проблемне навчання як провідний метод розвиваючого навчання / М. А. Власюк // Управління школою. — 2005. — № 34. — С. 22.

2. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). — К., 2000.
3. Інноваційні педагогічні технології навчання професії: моногр. / А. С. Нікуліна, М. П. Костюченко, Г. П. Матвеев ; за ред. А. С. Нікуліної. — Донецьк , 2005.
4. Мартинец А. М. Нові педагогічні технології інтерактивного навчання / А. М. Мартинец. — К., 2001.
5. Олійник В. В. Підвищення кваліфікації працівників профтехосвіти: концептуальні та організаційно-методичні засади / В. В. Олійник ; АПН України, Ун-т менедж. освіти. — К., 2009. — 88 с.
6. Освітні технології / за ред. О. М. Пехоти. — К., 2001.
7. Павлова Н. К. Взаємодіюче навчання / Н. К. Павлова // Управління школою. — 2005. — № 34.
8. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. — К., 2004.
9. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.12.2000 року № 582 «Про удосконалення методичної роботи в системі професійно-технічної освіти» // Інформаційний вісник Мін-ва освіти і науки України. — К. : Пед. преса, 2001. — № 8. — С. 12–23.
10. Закон України від 10.02.1998 року № 103/98 «Про професійно-технічну освіту» // Збірник законодавчих та інструктивно-методичних матеріалів по професійно-технічній освіті. — Донецьк, 1999. — С. 38–69.
11. Щербак О. І. Нові підходи у навчанні / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, Б. Страер. — Донецьк, 2004.

Харагірло В. Е.

ВНЕДРЕНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС ПРОФЕССИОНАЛЬНО- ТЕХНИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

В статье рассмотрены понятия, назначения и задачи интерактивного обучения, а также общие подходы внедрения интерактивных технологий в опыт работы ПТУЗ Украины.

Ключевые слова: *интерактивное обучение, инновационно-динамичные модели повышения квалификации, диагностика уровня развития педагогической деятельности, внедрение интерактивных технологий в опыт работы.*

Kharagirlo V.

INTRODUCTION OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS VOCATIONAL EDUCATION

The article deals with the concept, purpose and goals of interactive training, as well as common approaches introducing interactive technology to experience PTUZ Ukraine.

Key words: *interactive learning, innovative and dynamic models of professional development, diagnosis, level of development of educational activities, the introduction of interactive technologies in the experience.*